

MAROKKAANS

'Stedelijke scène (Scène urbaine)' (1990), een tweeluik van Maoual Bouchaib, bekend als Maoual.

Schrijver Abdelkader Benali is gastcurator van de nieuwe tentoonstelling in het Cobra Museum, in Amstelveen, over Marokkaans modernisme. Hij voelt zich verbonden met de nieuwe generatie kunstenaars van deze stroming. 'Modernisme houdt niet op aan de westerse grens.'

Door Susan Nortier

MODERNISME

De vijfjarige Abdelkader Benali zat met zijn klas in Theater Zuidplein, in Rotterdam. Het doek ging open. Toen gebeurde het: hij zag voor het eerst een voorstelling. Hij zag theater en dans, en ineens verscheen er een foto van een man met een balkje voor zijn ogen. Abdelkader begreep

niet wat hij precies zag, maar dat gaf niet: hij vond het mooi. Hij voelde verwondering. Dat is nog steeds waar kunst volgens Benali over gaat: het raakt je, ontregelt je, en opent je zintuigen voor het nieuwe. 'Die ervaring in Theater Zuidplein heeft mij verder geholpen in mijn avontuur van het opdoen van nieuwe inzichten. Kunst werd vanaf dat moment een reisgenoot', vertelt Benali. →

gebruikelijk je huiskamer te vullen met beelden, want in deze 'oerhuiskamer' wilde je spreken tot je gasten, waarvan er velen ongeteldd waren.

De voorwerpen herinneren Benali aan zijn kindertijd. 'Ik heb een fascinatie met het alledaagse, met mijn kindertijd, met dromen.' Dit dromerige komt terug in de surrealistische Marokkaanse kunst, een belangrijke stroming in het modernisme.

Arabisch kalligrafie
Marokkaanse kunstenaars staken vanaf het moment dat hun land onafhankelijk werd, in 1956, de grenzen over om op zoek te gaan naar 'het nieuwe'. Deze pioniers wilden vanuit een vreemde omgeving Marokko met een moderne blik bekijken, niet als land van oude gebruiken en rituelen, maar als land waar alles nog moest beginnen, zo schrijft Benali in zijn publicatie bij de tentoonstelling.

Vanuit die nieuwe visie wilden ze eigen kunst maken en een ander verhaal vertellen. Toch was migratie niet iets nieuws, het zit Marokkanen in het bloed, vertelt Benali. 'Ze zijn al binnen het land gemigreerd. Velen van hen verhuisden van het Atlasgebergte naar de grote stad om kunst te gaan maken, wat al een enorme transformatie was. Ze waren mentaal al drie keer over de kop gegaan voordat ze de landsgrenzen overstaken.'

De kunstacademies in Marokko waren echter Franse instituten, gericht op westerse kunst. 'Kunstenaars hoorden daar alleen maar over oude kunst, maar wilden op zoek naar het moderne', aldus Benali. 'Het broeide in die tijd, de westerse mogendheden wisten dat ze de koloniën zouden verliezen. De Koude Oorlog heerste, de VS en Rusland vochten om wereldinvloed en boden Marokkaanse pioniers beurzen aan om kunst te komen studeren.'

En van die eerste pioniers was Mohamed Melehi. Hij werd geboren in Noord-Marokko onder koloniaal bestuur, en zocht eerst

'Ongetiteld 1 - Onjda series' (2019), van de kunstenaar in Nederland geboren Sarah Amrani.

'Totale aanbidding (Adoration totale)' (1975), geboren Sarah Melehi.

zijn heil in Spanje, om vervolgens naar Rome en Parijs te trekken. In New York en daarna Minneapolis vond hij zijn plek; hij mocht er lesgeven aan een kunstopleiding. De decaan vroeg hem de studenten over zijn cultuur te vertellen. 'Het was misschien wel de perspectiefdraai waar elke kunstenaar naar zoekt', schrijft Benali. Melehi begreep ineens dat zijn oude cultuur het

waard was onderzocht te worden en in contact te komen met andere culturen om zich verder te ontwikkelen. Eenmaal terug in Marokko ging Melehi met een aantal tijdgenoten aan de slag bij de Academie der Schone Kunsten in Casablanca. Zij wilden de Academie haar Marokkaanse identiteit geven, zonder de klassieke opleiding helemal op te geven.

'Melehi ging op zoek naar de

sporen van zijn oude cultuur, om de nieuwe dingen die hij maakte mee te bezelen', schrijft Benali. Zo komt het dat je in de vloeiende lijnen van zijn kunst de Arabische kalligrafie herkent. 'Als een van de pioniers in het Marokkaanse modernisme, die de Marokkaanse cultuur ook nog eens als uitgangspunt neemt voor kunst, is Melehi belangrijk voor mij.'

Ook het werk van fotograaf

Khali Nemmaoui spreekt Benali aan. Nemmaoui legt het Marokkaanse landschap vast. In die leegte tussen de steden tref je een ongeorganiseerde chaos: verlaten fabrieken, auto's, witte plastic tuinstoelen. Het levert een surrealistisch landschapsbeeld op.

'In mijn debuutroman speelt de Nederlandse tuinstoel ook een rol. De rol die ogenschijnlijk

willekeurige producten in een cultuur spelen herken ik in zijn werk. Het dromerige, melancholische van zijn fotografie is inspirerend. Melancholie oproepen is niet gemakkelijk.'

Dan is er ook Jillali Gharbaoui, een eenzalganger met een broze mentale gezondheid, die daarom regelmatig in een klooster verblijft. Het publiek moest aanvankelijk niets van Gharbaoui's kunst hebben en liet zelfs beledigingen achter in het gastenboek tijdens zijn eerste expositie. Gharbaoui schilderde veel van zijn werk met grove, zwarte streken.

'Masculien is het werk, maar ook kwetsbaar', vindt Benali. In het klooster ontmoette Gharbaoui een Nederlandse vrouw, die hem meenam naar Amsterdam. Daar kwam hij in aanraking met de Cobra-beweging en bezocht hij Karel Appel in zijn atelier. Hij werd officieel lid van Cobra, wat je ziet in zijn werk uit deze tijd. Andersom lieten Cobra-kunstenaars zich inspireren door Afrikaanse kunst.

Bijbelse taferelen
Het sprookjesachtige werk van Abbes Saladi doet Benali denken aan religieuze afbeeldingen uit Marokkaanse huiskamers, hij schildert farsoesachtige, Bijbelse taferelen. Saladi had geestelijke problemen; zijn kunst zou nu als *outsider art* worden gezien. 'Hij wil geen ruimte laten voor een andere wereld dan de zijne, hij wil ons zijn regels opleggen. Dat vind ik lief. En de duistere kant in zijn werk is spannend.'

Pas tien jaar geleden werden in Marokko de eerste musea geopend. In 2015 opende het Mohammed VI Museum voor Moderne en Hedendaagse Kunst, in Rabat. Sindsdien maakt het land een inhaalslag. 'Dat is hoognodig', aldus Benali. 'Ik hoop dat mensen die deze tentoonstelling bezoeken zich realiseren dat modernisme niet iets is wat Europa heeft uitgevonden. Modernisme wordt niet op aan de westerse grens.' □

&
MEER ZIEN EN LEZEN
De tentoonstelling *Het andere verhaal* is t/m 18 september te zien in het Cobra Museum, in Amstelveen. Het gelijknamige boek van Abdelkader Benali is verschenen bij de Arbeiderspers.